

concretament al sector de la basílica paleocristiana i el cementiri adjacent. El cap provincial d'estadística, Pedro Martínez Quintanilla, en féu esment a la seva obra, diguent: "En los años 1846, 1847 y 1848, se hicieron excavaciones por cuenta de la Diputación, y aun cuando los trabajos se dirigieron hábilmente por la Comisión provincial de Monumentos históricos y artísticos y por el delegado de la misma D. Gabriel de Molina, entendido anticuario y administrador, que era entonces de la Aduana de la Escala, los objetos hallados parece que no correspondieron a las esperanzas que se habían concebido, sin que su valor compensase, por concepto alguno, los gastos que ocasionaron las obras"⁴⁸. Encara que es cita a Gabriel de Molina⁴⁹ com a executor dels citats treballs, sembla que Julián González de Soto, personatge peculiar i notable de Figueres, va ser qui s'encarregà de la preparació i dels treballs inicials a Empúries⁵⁰.

Les declaracions abans reproduïdes xoquen als historiadors i arqueòlegs actuals, doncs en el primer any d'aquelles tasques arqueològiques (1846) a l'entorn de la basílica paleocristiana i el cementiri adjacent es recuperaren alguns sarcòfags monolítics i, sobretot, es recuperaren la *mensa altaris* o ara d'altar, el seu peu o *stipes*, i un meravellós sarcòfag històric de l'inici del s. IV dC anomenat, tradicionalment, "de les estacions"⁵¹. A més, cal anotar que el 1849 es va descobrir a la ciutat romana

RUINES I ESCAVASSIONS D'AMPURIAS (LA ESCALA).
SERCOPACH ROMÀ (DE MARMOL).

Detall del Sarcòfag de les Estacions, sarcòfag esculturat del s. IV dC, descobert durant les excavacions de 1846.

Foto: J. Esquirol; col. de l'autor.

un *emblema*, o quadre de mosaic, popularment conegut com a "Sacrifici d'Ifigènia"⁴⁹, concretament en una vinya propietat de Francesc Maranges i Juli, el qual aplegà una col·lecció de més de 6000 objectes arqueològics que, igual que el seu avantpassat Josep Maranges, oferí en lots a autoritats i coneguts.

El relatiu fracàs d'aquests primers treballs arqueològics va motivar un cert pessimisme a l'entorn de l'estudi i tractament d'Empúries durant la segona meitat del s. XIX, tant entre els estudiosos com entre les institucions⁵². Alhora, aquesta paràlisi fou aprofitada pels buscadors de tresors i cercadors d'antiguitats que pretenien ampliar col·leccions públiques i privades amb les sistemàtiques

rebusques, les quals es feren a l'empara de la manca d'una normativa oficial que protegís els jaciments i que dificultà, en gran mesura, la possible intervenció de les institucions.

La Comissió de Monuments gironina, però, no va deixar d'interessar-se pel jaciment, doncs anualment destinava part dels seus pressupostos a l'adquisició d'objectes i peces arqueològiques, fons que constitueix bona part de la col·lecció arqueològica que avui es conserva al MAC-Girona. Aquesta possibilitat de compra de peces féu que, en comptes d'atenuar les rebusques i el furtivisme, aquests actes augmentessin, sobretot entre els mateixos habitants de l'Escala que, venent els objectes al mercat d'antiguitats, pogueren obtenir un pecuni extra que els permetia arribar al final de mes, sobretot en una època en què la vida no era molt confortable per a la classe més humil.

En el darrer quart del s. XIX aparegueren dues obres dedicades a la ciutat grecoromana. La primera d'elles va ser *Noticia Histórica y Arqueológica de Emporion* del numismàtic i historiador gironí Joaquim Botet i Sisó (1846-1917), que s'edità el 1879 i que inclogué

una còpia de la planta del conjunt publicada per J. de Passà amb rectificacions i adhesions de noves troballes a l'àrea de la ciutat romana. Quatre anys més tard, el 1883, aparegué *Historia del Ampurdán*, autoria del jurista, historiador i polític begurenc Josep Pella i Forgas (1852-1918); aquesta magna obra, per primera vegada, incorporà un plànol topogràfic amb corbes a nivell, el qual havia estat traçat pel mestre d'obres de l'Escala, Josep Poch i Martí.

L'INICI: S. XX

Abans de comentar l'inici de les excavacions sistemàtiques del jaciment al final de la primera dècada del s. XX, cal fer dues puntualitzacions. El desviament dels dos rius de l'Empordà, el Ter al s. XIV i el Fluvià el s. XVIII, va causar, a llarg termini, un problema: l'agressió i ocupació dels camps cultivats de la franja litoral per part de les dunes de sorra; aquesta agressió afectava a l'Escala, Torroella de Montgrí i es prolongava cap a Pals fins arribar a Begur⁵³. Per contrarestar aquest mal, s'escollí l'enginyer forestal bisbalenc Xavier de Ferrer com encarregat de l'estudi de la problemàtica i presentà un primer avantprojecte de fixació el 1891,

encara que el projecte definitiu, titulat *Proyecto de fijación y repoblación de las dunas procedentes del golfo de Rosas*, fou signat a Girona el 30 de novembre de 1894 i aprovat per Reial Ordre el 13 de febrer de 1895⁵². Aquests treballs, que s'iniciaren al nord de St. Martí d'Empúries el 19 de març de 1896 i s'allargaren una trentena d'anys, van suposar la construcció de dos edificis de serveis del *Servicio Hidrológico Forestal del Estado o Cuerpo Nacional de*

Vista de la Casa Forestal, edifici de serveis del Cuerpo Nacional de Ingenieros de Montes, projectada pels mateixos i acabada de construir el 1910. / Foto: J. Esquirol; AHE.